

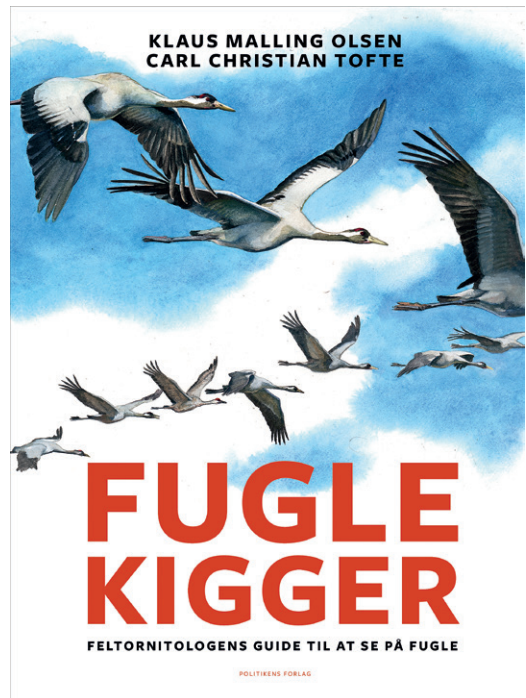
Anmeldelser

Fuglekigger

Klaus Malling Olsen & Carl Christian Tofte. Feltornitologens guide til at se på fugle. 397 sider, talrige illustrationer, ordliste og indeks. Politikens Forlag, 2025. ISBN 978-87-400-8991-2. Pris 349 kr. i Naturbutikken.

For mig er denne årets (2025) fuglebog. Skrevet af to af vores dygtigste feltornitologer, der her fortsætter samarbejdet fra *Rovfugle i felten* (2007). Efter en indledning om strategisk og etisk opførsel i felten behandles fuglene der, hvor vi bedst kan møde dem, isprængt anekdoter fra forfatternes tilsammen ca. 100 år i felten. 12 kapitler, et for hver af årets måneder i kronologisk rækkefølge samt seks indskudte kapitler om bl.a. træksteder, havfugle og forfatternes stjerneoplevelser på "Europas bedste forårs- og efterårstræksteder", Skagen og Falsterbo. Bogen er en velskrevet kombination af nørdede feltkendetegn, værdifulde anbefalinger og beskrivelser af lokaliteter, vejrforholdenes betydning for trækket og kratlusk samt herlige røverhistorier isprængt KMO's klassiske sammenligninger med rockens og sportens ikoner: "Rubinnattergal – en oplevelse på linje med de største koncerter med Neil Young på Roskilde Festival" og "Almindelig Kjove, kjovernes gentleman a' la Michael Laudrup."

Bogen udgør en herlig natur- og kulturvandring, og er samtidig en vejledning i det store og det små. Der hvor vi møder fuglene og de andre fuglekikkere i glæder og sorger. Bogen har en mindre, men forståelig slagside mod omtale af skånske toplokaliteter. CCT bor ved Pulken i NØ-Skåne, hans hjemmehane fylder, som Falsterbo gør det for KMO, en del. KMO er utvivlsomt den danske ornitolog, der har størst kendskab til Sveriges sydvestpynt. Til gengæld er en anden dansk naboregion, Sydslesvig, stort set ikke omtalt, til trods for at landsdelen byder på fantastiske fugleoplevelser lige syd for grænsen. Forfatterne skiftes til at levere varen. CCT skriver bl.a. om Pulken, Skanör, danske småøer, de skånske søer, Skagen og Vadehavet. I afsnit med fællestitlen "I felten med Klaus" behandler KMO bl.a. Falsterbo, forårstrækket



med Traner og rovfugle ved Hellebæk, efterår ved Gedser og Gilbjerg med rekordtræk af kjover i hård vestenvind, historien om Danmarks første (levende) Polarlomvie i Hundested 1989 og slutter af med et smukt og gribende afsnit om, hvordan et alvorligt handikap ikke behøver at medføre, at man lægger kikkert, teleskop og notesbog væk, hvis man har sjælsstyrken og lysten til at bevare gnisten.

Bogens tyngdepunkt rent ornitologisk og æstetisk er afsnittende om bestemmelse og taktik i felten: Hvilken,

hvor og hvornår ledsaget af CCT's pragtfulde illustrationer af landskaber og fugle, præcise og smukke. Eksempelvis dykænder, ederfugle, småfugle, bl.a. korsnæb, pibere, finker og værlinger, samt vadefugle, havfugle, drosler og naturligvis rovfugle. Afsnit med overskriften – en quickguide til artsbestemmelser – leverer på få linjer nøgledata til identifikation af vanskelige arter. Teksterne er ikke for den uerfarne fuglekigger, men kræver en vis forståelse for jizz, ifølge bogens ordliste defineret som fuglens helhedsindtryk, baseret på flugt, form og størrelse. Alligevel er det lykkedes forfatterne at skabe en bog både for den garvede feltbisse og for den mindre rutinerede fuglekigger. Det kan ikke undre, at forfatternes mangeårige indgående erfaring med vore fugle kan virke overvældende, men *Fuglekigger* er simpelthen bogen, vi ikke vidste, vi havde behov for.

Fuglekigger er en felthåndbog, et opslagsværk og en kærlighedserklæring til vores fugle, natur og fuglekiggere. For seniorsegmentet, der nu fylder mest i DOF, rummer bogen indføjte fortællinger om koryfæerne gennem et halvt århundrede, personligheder som vores unge fuglekiggere næppe har megen kendskab til. De unge er til gengæld på vej til at skabe deres egne koryfæer.

Hans Harrestrup Andersen

Grønlands Havfugle

Morten Frederiksen, David Boertmann, Carsten Egevang, Kasper Lambert Johansen, Aili Lage Labansen, Jannie Fries Linnebjerg, Flemming Ravn Merkel & Anders Mosbech. 156 sider, talrige illustrationer og farvefotos, indb. Alle Alle Publishing, 2025. ISBN 9788797178065. Pris 449 kr. i Naturbutikken.

Denne bog henvender sig til den interesserede i Grønlands natur og havfugle, men i særdeleshed til den der også har interesse i den nyeste forskning. Men målgruppen rækker længere ved at give et indblik i forskningens mange metoder samt fascinerende viden om bl.a. fuglens navigation og forskellige strategier. Samtidig giver bogen et indblik i arternes rolle i et større økologisk perspektiv påvirket af årtusinders klimaudvikling, udnyttelse af havfugle som ressource og sammenhængen med Grønlands kultur og økonomi. Alt sammen krydret med et overflødighedshorn af fantastiske fotos, der både illustrerer havfuglens liv, forskernes arbejde og sammenhænge med mennesker i Grønland.

Bogen er udkommet i en grønlandsk, dansk og engelsk udgave. Den indledes med kapitlet "Hvorfor denne bog?", hvor havfuglens betydning og tilstedeværelse i Grønland danner baggrund. Efterfølgende forklares havfuglens "økologisk afgrænsning" som arter, der primært lever af og ved havet. Derefter følger et kapitel med beskrivelse af de arter, bogen omhandler. De efterfølgende kapitler beskriver forskning, havfuglens biologi og deres relation til mennesker. Dermed bliver bogen også en samling af den nyeste viden om havfuglene i historisk sammenhæng. Det er primært de arter, der udsættes for jagt og dermed har kulturel og økonomisk betydning, hvor forskningen er mest intens og vores viden størst. Det ses bl.a. i fyldige afsnit om Polarlomvie og Ride og i langt mindre omfang om Lunde, kjover

og de store måger. Kapitlerne om forskningens metoder og resultater giver faktisk indsigt, der rækker ud over udbredelseskort og statistikker. Eksempelvis at Polarlomviens *wingload* gør den til den fugl i verden med mindst vingearbejde i forhold til dens vægt; at den dykker ned til 200 m dybde og i yngletiden fra år til år helst kun flytter sig op til 10 cm på redehylden.

Andre facts findes i beskrivelser af Søkongerne i Grønland. Svimmelende 33 mio. par vurderes bestanden at være i Qaanaaq/Thule, ca. ¾ af verdensbestanden. Når den enkelte Søkonge fanger op til 60000 vandlopper i døgnet, sætter det denne arts økologiske betydning i perspektiv. Samtidig giver det bogen mulighed for spektakulære illustrationer, og så er det første gang undertegnede hører om Søkongen som "økosystemingeniør" med viden fra borekerner i tørvelag, der går 4000 år tilbage og dokumenterer N_2 -tilførslen bl.a. til gavn for områdets moskusokser.

Forskerne optæller, flyvende over de store hellefiskebaner, en bestand på ca. 1 mio. overvintrende Kongeederfugle, stort set hele Canadas bestand. Havternens træk og Polarlomviens evne til at tåle 15 atmosfæres tryk og alligevel have luft i fjerdragten omtales. Bogen giver samtidig redegørelse for, hvorfor forskning i fuglebestande ikke kun er vigtig for forvaltningen, men også vigtig for forståelsen af samspillet med klimaforandringer, hvor arktiske havfugle er væsentlige indikatorer. Sammenhængen til forvaltningen bliver tydelig i beskrivelsen af den store fremgang for Ederfugl efter forårsfredningen siden 2001, mens der er begrænset omtale af den voldsomme udnyttelse af især Polarlomvier og Ederfugle frem til 2001, hvor bestandene var blevet reduceret til brøkdelen af det oprindelige. Sammenhængen med bl.a. klimaforandringerne beskrives i afsnittet om Søkongerne ved Nordvestvandet. Forfatterne samler den videnskabelige forskning i en læsevenlig, levende og smukt illustreret bog, som dermed appellerer til både den forsknings- og den generelt fugle- og naturinteresserede.

En del små trykfejl burde være opfanget i korrekturen. Enkelte unøjagtigheder: Den almindelige Lomvie yngler også nord for Nuuk, ikke kun syd for, Sildemågen overvintrer delvist i Nordvestafrika, ikke i Nordøstafrika og havfuglens saltkirtler sidder ikke i næseborene (stormfuglens 'næserør'), men over øjnene svarende til vores tårkirtler. Bogen indeholder en detaljeret litteraturliste. Jeg savner et afsnit med henvisning til forgængerne, som nutidens forskning står på skuldrene af. Eksempelvis er Salomonsen ikke nævnt. Intet af dette ændrer dog billedet af en virkelig imponerende bog. De mange fotos, størsteparten af prisvindende fotograf Carsten Egevang, gør bogen til en visuel oplevelse. Det er dog de enkelte forfatters beskrivelser af forskning, metoder og viden, der gør bogen til noget helt særligt. Med de mange smukke fotos og format som en klassisk coffee-table-bog, kan man foranlediges til at tro, at den blot følger sig til rækken af smukke naturskildringer fra Grønland. Bogen er spækket med fascinerende viden om havfuglene og dermed langt mere. *Grønlands Havfugle* anbefales hermed på det varmeste.

Martin Kviesgaard

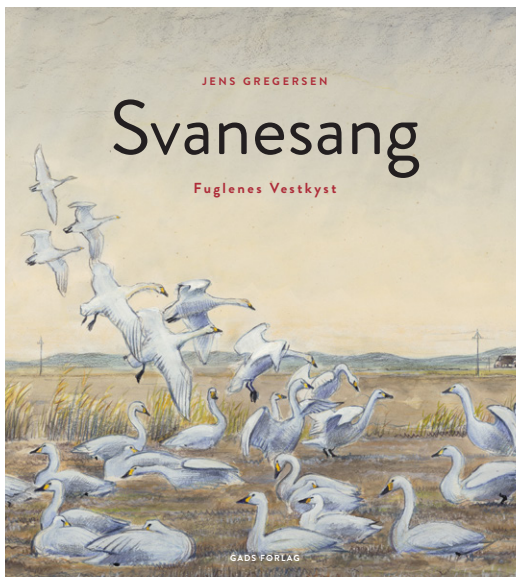
Svanesang

Jens Gregersen. *Fuglenes Vestkyst*. 327 sider, talrige akvareller og tegninger. Gads forlag, 2025. ISBN 978-87-1280072-9. Pris 399 kr. i Naturbutikken.

Jens Gregersens seneste bog, *Svanesang*, er en stor bog (25x28 cm, 1,74 kg), og det yder de mange tegninger, akvareller og pasteller retfærdighed. Indholdet er delt op i et kort forord, efterfulgt af syv sider om "Fuglenes vestkyst", et kort rids med historiske punktnedslag. Herefter følger bogens to hovedafsnit, først "Rejse ad vestlige veje", som tager sin begyndelse i Blåvandshuk og gennem rejsen mod nord besøger andre vestjyske naturområder, der blandt Jens Gregersens jævndrende udgjorde en magisk klang af fuglelokaliteter, man nødvendigvis måtte besøge. Et smukt håndtegnat kort viser vejen med de sagnomspundne stednavne, som ikke-vestjyske ornitologer drømte om, og som siden sluttresserne begyndte at forme fuglenes Danmarkskort.

Anden del, bogens hovedkapitel, hedder "Tilbageblik" og handler om "Verden set fra Tipperne". Den fylder næsten to tredjedele af bogen og beskriver omskiftelighed på en af de vigtigste fuglelokaliteter i Danmark, Tipperne i Ringkøbing Fjord, hvortil Jens Gregersen ankom som statsansat fugletæller i 1974. Siden har han fulgt halvøens omskiftelige forhold via ophold med intervaller i det videnskabelige reservat.

Tipperhalvøen blev for den statsejede nordlige dels vedkommende fredet 1898 og oprettet som reservat i 1928, hvorefter fugletællingerne begyndte. Den lange ubrudte tidsserie gennem næsten 100 år er noget helt specielt, ikke blot i dansk sammenhæng. Tipperne er berømt for bestande af gæs, ænder, vadefugle og ikke mindst yngletrækfuglene. Vi bliver i *Svanesang* ført gennem årets gang på Tipperne, beskrevet nogenlunde måned for måned, så både ynglefugle og træk- og vintergæster omtales.



Afsnit om Skjern Å og Filsø behandler fuglenes omskiftelige skæbner. Først med afvandning af Filsø og Skjern Enge samt udretning af Skjern Å 1958-1968, senere genslyngning af Skjern Å og genetablering af Filsø 1999-2002. Desuden beskrives forbindelsen til Vesterhavet fra Ringkøbing Fjord, som tidligere var naturligt udløb sydvest for Tipperne og siden 1931 i nord med åbningen af slusen i Hvide Sande. Jens Gregersen giver sit ønske om genåbning af udløbet ved Nymindégab et selvstændigt kapitel og mener, at 2031 passende kan blive året, hvor Nymindégab kunne genopstå.

Bogen slutter med et "Efterskrift – Historien om huset på Tipperne". Den smukke feltstation stod færdig i 1956, men i 1960'erne var arbejdet på reservatet inde i en nedgangsperiode med tilgroning af engene og aftagende ynglefuglebestande. Et storstilet plejeprojekt blev igangsat i 1972 og skulle rehabilitere forholdene for ynglefuglene og gøre optællingerne af især rastefuglene langt mere systematiske. Her har adskillige fuglefolk fået udstukket deres livsbane, efterfølgende med udvikling af et frugtbart forskningsmiljø. De mange dedikerede Tipperfolk med deres specialopgaver får i bogen en længe savnet beskrivelse. Men efter en 'storhedstid' på op mod et halvt århundrede som en særdeles aktiv feltstation med masser af publicerede resultater er huset nu 'nedgraderet' til mødelokale for skovdistriktet og madpakkerum for besøgende. Rastefugletællingerne er stærkt reducerede, mens ynglefugletællingerne fortsætter med uformindsket styrke.

Jens Gregersens *Svanesang – Fuglenes Vestkyst* slutter en cirkel fra hans første bog *Tipperne – fugle langs den jyske vestkyst* fra 1975. Selvom der er halvtreds år imellem de to udgivelser, er hans illustrationer af konstant høj kvalitet – mange først nedfældet med blyant eller pen som løs streg i skitsebøgerne, senere transformeret til akvareller, hvis lethed yder fuglenes bevægelsesmønstre den bedste fremstilling og anskueliggør kunstnerens måde at arbejde på. De mange smukke illustrationer stjæler umiddelbart billedet, men tag ikke fejl af Gregersens evner som forfatter. Han kan skrive i et vedkommende sprog, der sammen med illustrationerne udgør en uadskillelig helhed. Der er også en lige linje fra fuglemaleren Johannes Larsen og forfatteren Achton Friis, hvor Larsens motiver fra Filsø udgør en del af inspirationen, og Friis' kradse og perspektiverende blik på landskabet konstant kigger Jens Gregersen over skulderen.

Svanesang, de gulnæbbede svaners stemmer, blev i gamle dage opfattet som lyden fra døende svaner. *Svanesang* er siden antikken kommet til at betyde både en digters sidste arbejde og et menneskes sidste ytring. Denne betydning gælder ikke for Jens Gregersen, hvor vi er mange, der glæder os til hans fortsatte formåen med kunst og ord.

Niels Andersen

Vadefugleguiden

Lars Gejl. 315 sider, talrige fotos, indb. Gads Forlag, 2025. ISBN 978-87-12-07754-1. Pris 349 kr. i Naturbutikken.

Bogen beskriver via 520 fotos og 175 stemmeoptagelser Europas 41 vadefuglearter samt 37 nordamerikanske og asiatiske trækgæster. *Vadefugleguiden* er en nyredigeret

udgave af Gejls *Europas Vadefugle* fra 2015 (se DOFT 109: 224-225, 2015) med silhuetter og tavler af stående, flyvende, adulte og juvenile fugle. Vadefuglenes topografi, næbform, karakteristika og sammenligning af nærtstående arter gennemgås. Et afsnit beskriver de vigtigste artsken-detegn. Hver art er beskrevet med jizz, stemmer, forvekslingsmuligheder, dragter, kendetegn, og udbredelse. Som noget nyt er der, ud over en fonetisk beskrivelse af stemmerne, QR-koder til 175 optagelser fordelt på sang, kald, trækald og alarmkald. De mange fotos viser stående og flyvende juvenile og adulte fugle – sidstnævnte i vinter- og sommerdragt.

Bogen indeholder mængder af fakta, både den erfarne og nybegynderen kan få glæde af bogen. Den nye udgave foreligger desuden i en mindre tung og omfangsrig, mere lomme- og rygsækvenlig form. Denne bog er absolut værd at anskaffe.

Rene Christensen

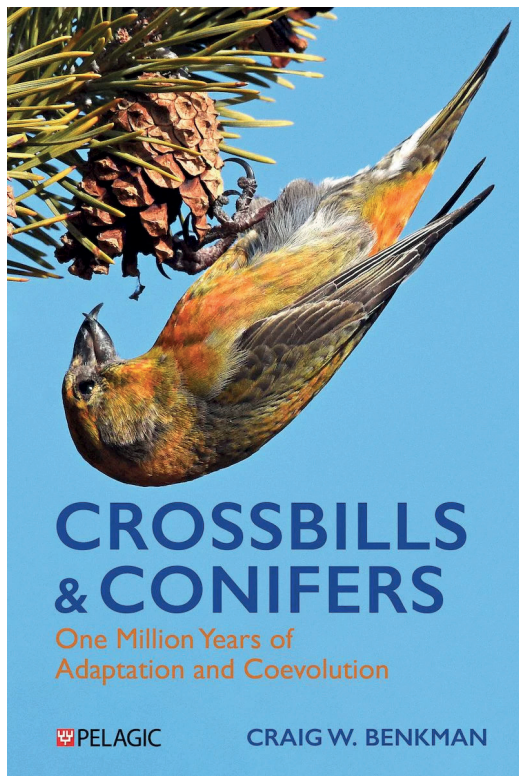
Crossbills and Conifers

Craig W. Benkman. *One Million Years of Adaptation and Coevolution*, rigt illustreret med fotos, kort, grafer og tegninger. Pelagic Publishing 2025. ISBN 1784275530 og 9781784275532. Pris indb. 92 USD, hft. 42 USD.

Navnet Craig Benkman er næppe særlig kendt i danske ornitologkredse, idet han i sin 40 års forskerkarriere næsten udelukkende har beskæftiget sig med nordamerikanske korsnæb. Benkman fandt nemlig hurtigt ud af, at korsnæb var ideelle studieobjekter, hvis man ville nå en dybere forståelse af, hvordan dyr og planter tilpasser sig hinanden. Det skyldes korsnæbbenes afhængighed af frø fra nåletræernes kogler og muligheden for at registrere eksakt, hvor mange frø en fugl æder i minuttet. Det vil sige, at man ret præcist kan bestemme, hvorledes effektiviteten i fødeoptag hang sammen med udformningen af både næb og kogler.

Benkman er nu pensionist, så han har fået tid til at sammenfatte sine 40 års erfaringer og forklare, hvordan han trængte stadigt dybere ind i spørgsmålene om co-evolutionen, det vil sige, hvorledes frøædende fugle og deres foretrukne planter gensidigt har påvirket hinanden i evolutionens løb. Megen viden om korsnæbbenes biologi var allerede samlet i Nethersole-Thompsons bog *Pine Crossbills* fra 1975. Men Benkman byder på noget ganske andet, især dokumentation af præcise sammenhænge mellem variation i fuglenes adfærd og næbmorfologi og bygningen af nåletræernes kogler. Og fremfor alt får vi en grundig indføring i, hvordan forskeren går frem for at udforske sammenhænge mellem evolution og økologi: Benkman studerede korsnæbbenes specialisering og udviklingen af de krydsede næbspidser, hvordan arterne tilpassede sig til at udnytte forskellige ressourcer, hvorfor nogle bestande blev stationære og andre nomadiserende, og (omvendt) hvorledes nåletræerne tilpassede sig med hårdere kogler, så færre af deres frø blev ædt.

Det er fascinerende historier, som er fint formidlet med en tilgængelig tekst og en mangfoldighed af illustrationer. Benkhams bog kan dermed blive en værdifuld kilde til inspiration, ikke mindst for studerende og for amatører, som



ønsker en dybere indsigt i, hvorledes forskeren arbejder med at finde sammenhænge i naturens store evolutionære laboratorium.

Bogen giver et væld af nye indsigter. Mange nåletræer producerer stærkt varierende mængder frø fra år til år, og fugle, der skal overleve på frøproduktionen fra sådanne træer, må anlægge en nomadiserende levevis, hvor de kan vandre over store afstande for at finde steder, hvor der er modne frø. Deres yngletidspunkt vil variere meget, så de fx yngler midt på vinteren, hvis det er her, man finder de største mængder modne frø. Dette er især tilfælde hos Hvidvinget Korsnæb og Lille Korsnæb, som er vidt udbredte med talrige racer. Lokale bestande eller grupper af individer, som specialiserer sig i at udnytte bestemte nåletræer, kan holde sammen ved at lære hinandens kald, men deres tilpasninger er næppe tilstrækkelig stabile til, at de udvikler sig til at blive nye arter.

Omvendt vil visse nåletræer, især arter af fyr, holde frø i flere år i deres kogler, som så udgør en stabil resurse for fuglene og tillader dem at blive stationære. Men disse nåletræer vil beskytte deres frø ved at udvikle meget hårde kogler, som gør det svært for fuglene at få fat i frøene. Det kræver kraftige kæbemuskler og en speciel næbform. Det ses særlig tydeligt hos Stor Korsnæb, som er tilpasset til at åbne kogler af skovfyr (og indført bjergfyr).

Stor Korsnæb er ikke meget større end europæiske eksemplarer af Lille Korsnæb, men dobbelt så stor som under-

arterne af Lille Korsnæb i Himalaya, og med et meget kraftigere kranium og næb. Et lignende næb ses imidlertid også hos Skotsk Korsnæb, som oprindeligt har været tilpasset skovfyr, men i dag i høj grad udnytter indført klitfyr. Den har været anerkendt som en selvstændig art siden 1980, men er svært at skelne fra Stor og Lille Korsnæb uden sonogrammer af stemmen.

Benkman og hans studenter opdagede en stationær korsnæbbestand i et lille bjergområde i det sydlige Idaho i USA med lignende tilpasninger som Skotsk Korsnæb. Den er nu anerkendt som en selvstændig art, Idahokorsnæb, som har kunnet drage fordel af, at der ikke findes røde egern (som ellers er korsnæbbenes værste konkurrent) i området. Fuglene har dermed kunnet specialisere sig i at æde frø af en lokal variant af klitfyr (hvis kogler er for hårde for Lille Korsnæb, som også findes i området).

Grupper af korsnæb har tit udviklet distinkte kald, som sikrer socialt sammenhold blandt individer, der har tilpasset sig at udnytte de samme nåletræer. Men plantning af nye (eksotiske) arter af nåletræer kan komplicere forholdene, så lokale tilpasninger nedbrydes, og det frygtes allerede, at Idahokorsnæbbene er på vej imod at uddø.

Jon Fjeldsø

Der Steinadler

David Jenny, Serge Denis & Heinrich Haller. Eine Rückeroberung im Alpenraum. 280 sider, mange s/h fotos, talrige farvefotos, kort, diagrammer, tabeller og grafer, indb. Haupt Verlag, Bern, 2025. ISBN 978-3-258-08361-2. Pris € 48.

De tre forfattere har siden deres barndom været interesserede i, og senere i livet beskæftiget sig i kortere eller længere perioder med Kongeørnen. Haller udgav således efter 25 års forskning i 1996 bogen *Der Steinadler in Graubünden*. Da 98 % af kongeørnebestanden i Alperne forekommer i Schweiz, omhandler bogen især bestanden i de schweiziske kantoner. Desuden medtages interessante afsnit om størstedelen af Kongeørnens udbredelsesområde, således også Skåne og Danmark. Bogen er udstyret med mange, i de fleste tilfælde store, fantastiske fotos for størstedelens vedkommende taget af forfatterne. For ikke at forstyrre fuglene har man valgt ikke at vise fotos af redebygning og rugning. For at kompensere for dette har biolog og kunstner Lea Gredig leveret en række informative s-h-tegninger af revirflugt, byt-tefangst, fodring af unger, revirkampe mv.

I afsnittet om Kongeørnens historie i Schweiz omtales bl.a. bekæmpelse og udbetaling af skydepræmier. Sidstnævnte ophørte først i 1952, og i 1953 blev arten endelig totalfredet. Dette skyldtes især én person, Carl Stemmler, som allerede i 1930'erne kæmpede for at få fredet arten, da bestanden på dette tidspunkt gik kraftigt tilbage. I 1955 udgav han bogen *Der Steinadler in den Schweizer Alpen* på eget forlag, og den aktuelle bog er tilegnet Stemmler.

På tidspunktet for fredningen i 1953 var der trods alt stadig omkring 100 par i Schweiz, da mange af rederne var, og er stadig, placeret på utilgængelige steder. Bestanden er nu 370-380 par, og i de optimale områder er alle territorier i

dag besatte. Bestanden breder sig meget langsomt til laveliggende områder. På grund af revirtætheden med heraf følgende forstyrrende interaktioner, og fordi mange revirer er besat af enkeltindivider, er ungeproduktionen faldende, men da overlevelseshraten er stor, er bestanden ikke i fare. Kongeørnen lever om sommeren næsten udelukkende af murmeldyr, om vinteren af faldvildt, især gemse, stenbuk og hjorte. I de senere år har man fundet et stigende antal rester af tamkatte i og omkring rederne.

Da man ringmærker og udstyrer mange ørne med sendere, har man fået et unikt indblik i fuglenes færden. Man har således fulgt to ungfugle fra to naborevire; begge fløj kun langs den usynlige grænse og overskred den aldrig. Når en Kongeørn flyver over et fremmed revir, passerer den dette i stor højde, omkring 300 m. Man har også fundet ud af, at revirhævdende fugle jager ungfugle bort. Drejer det sig om subadulte eller adulte individer, opstår der ofte kampe, som nu udgør den hyppigste dødsårsag (38 %). Det er muligt, at ungfuglenes hvide vingefelter i mindre grad medfører, at revirhævdende fugle opfatter unge ørne som konkurrenter. Udenfor Alperregionen kender man derimod kun til få tilfælde af ørne dræbt i forbindelse med indbyrdes kampe. Dette kunne tyde på, at det er en overset dødsårsag i andre kongeørnebestande. Ørne udstyret med sendere har også vist, at der i de senere år opholder sig en del ørne i længere tid i områder med ulve. Ulven synes således at være en vigtig medspiller for ådselædere, i dette tilfælde Kongeørn, Lammegrib, Ravn og los.

Da der ikke findes andre ørnearter i Alperne, har Kongeørnen haft området for sig selv. Omkring år 2000 begyndte man udsætning af Lammegribbe i Alperne, hvor de var blevet udryddet allerede omkring år 1900, og i dag er bestanden i Schweiz på 30 par. Der opstår konflikter mellem Kongeørn og Lammegrib, men fordi Kongeørnen er en langt bedre flyver, går den altid sejrrigt ud af kampe med den langt større og, for hannens vedkommende, tungere Lammegrib. Fordi gribben næsten udelukkende lever af knogler, er de to arter ikke direkte konkurrenter.

Bogen slutter med omtale af forfatterne og kunstneren samt et større tillæg med ekstra diagrammer, en litteraturliste og allerbagerst et righoldigt indeks.

Der Steinadler er en utrolig flot bog med store, tydelige illustrationer, lige fra fotos til diagrammer. De kommer alle til deres fulde ret, da bogen er i stort format (26 x 23 cm.) og produceret med schweizisk grundighed og kvalitet. Bogen adskiller sig fra gængse, særligt engelske, monografier, der ofte har få farvefotos. Personligt synes jeg, at *Der Steinadler* er letlæst, hvor mange monografier kan være tunge at komme igennem. Under forudsætning af at man forstår tysk, er det en fornøjelse at bladere og læse i denne utroligt lækre bog. Der findes mange bøger om Kongeørnen, men denne er uden tvivl den flotteste og mest spændende af dem alle. Den vil pynte på enhver fuglekiggers boghylde.

Jørgen Jensen

The Merlin

Frank Rennie. *The Ecology of a Magical Raptor*. 240 sider, hft. Pelagic Publishing, 2025. ISBN 9781784275556. Pris € 43,94.

Der foreligger to monografier om Dværgfalken i europæisk ornitologisk litteratur, begge udgivet indenfor de seneste 10 år. I 2015 udgav den canadiske fysiker og glaciolog Richard Sale *The Merlin*. Sale er desuden forfatter til *A complete guide to arctic wildlife*.

Nærværende bog er skrevet af skotten Frank Rennie, som er professor emeritus i bæredygtig udvikling af land-distrikter.

Ingen af forfatterne har publiceret specifikt om Dværgfalken. Til gengæld har de begge samlet og kondenseret al den viden, de har fundet af litteratur om arten.

Litteraturlisten i Rennies bog omfatter 914 titler overvejende (96 %) offentliggjort i engelsksproget litteratur. Forfatteren har haft fokus på Dværgfalkens cirkumpolare udbredelse og habitatvalg. Han har et nært kendskab til Dværgfalken fra de Ydre Hebrider, hvor han bor. Han blev fascineret af dens skjulte levevis i det åbne moselandskab, som er kendetegnende for hans hjemegn og en af artens foretrukne habitater.

Dværgfalken er den mindste af falkene i vores del af verden, og vi møder den i Danmark kun på træsk og som vintergæst. Den er ikke truet på verdensplan, har en cirkumpolar udbredelse og yngler hovedsagelig i det boreale skovområde. I Europa yngler den på Færøerne, i Island, UK, Irland, Norge, Sverige, Finland, Belarus og det vestligste Rusland.

Den adskiller sig fra andre mindre falke ved at være en udpræget fuglejæger og minder på den måde i sin levevis om Vandrefalk og Jagtfalk, som den deler udbredelsesområdet med.

Bogen omfatter udviklingshistorie, populationsdynamik, udbredelse, habitatvalg og føde- yngle- og trækforhold og afsluttes med 40 sider om begrænsninger i Dværgfalkens livsmuligheder, nemlig fjender, parasitter, miljøgifte, falkonervirksomhed, ødelæggelser af naturområder og forfølgelse. Bogen beskriver i denne sammenhæng Dværgfalkens evne til at tilpasse sig ændrede livsbetingelser. Fx flyttede Dværgfalken til canadiske storbyer omkring 1980 og lever her godt af blandt andet Gråspurve. Den er desuden lykkes med at skifte fra at være jordruget til at benytte reder i træer, såfremt der indenfor passende afstand findes foretrukne jagtområder, dvs. mose- og græshabitater. Ifølge forfatteren en vigtig tilpasning til de ændringer vi ser overalt i naturen, hvor mennesket slår sine folder.

Hvorfor skal vi læse en bog om en fugl, der sjældent ses af særligt mange danske fuglekiggere? Fordi Rennie er lykkedes med at give et overblik over, hvordan Dværgfalken tilpasser sig de meget forskellige levevilkår, den møder fra

Canadas storbyer, over de nordamerikanske prærier, skotske mose- og hedeegne samt Europas boreale skove til de vidtstrakte stepper i Centralasien.

Hvis man interesserer sig for, hvordan fugle tilpasser sig vor tids globale ændringer, er *The Merlin* et godt bud, da den er velskrevet og letlæst. Jeg kunne dog ønske mig, at billedredaktøren havde gjort mere ud af at oplyse om køn og alder i forbindelse med billedteksterne.

Lars Ulrich Rasmussen

Birding with AI

Ronald T. Kneusel. *Concepts and Projects for Ornithology*. 202 sider, talrige figurer, binære datatabeller, enkelte fotos, ordforklaringer og index, indb. Pelagic Publishing 2025. ISBN 971-1-78427-602-7. Pris 654 kr. hos Saxo.

AI er en metode til at forsøge at matche eller overgå menneskelig intelligens, i dette tilfælde når det gælder systemer, der kan identificere fugle via fotos og lyde. De første AI-modeller blev lanceret for 75 år siden og bygger på *deep learning*, der er en underafdeling af *machine learning*. Deep learning anvender neurale netværk, der accepterer inputs til at frembringe nyttige outputs ved at vægte samtlige inputs og et enkelt output. Lyder det kompliceret? Det bliver meget værre. 99 % af denne bog er sandsynligvis uforståelig for en AI-læser, medmindre vedkommende er specialist i datalogi og programmering. Systemet bygger på *The North American birds* dataset, der udgøres af 48 000 fotos af 404 arter og fylder 9,5 gigabytes og hjælper os til at identificere fuglene via sonogram- og billedinformationer. De tre platforme til iPhones, iPads og Nettet udgøres af Merlin, eBird og BirdNET.

Merlin-appen er måske den væsentligste årsag til den stigende interesse for ornitologi. eBird er efter forfatterens mening "life or death for many bird species", fordi de indtastede data giver forskerne muligheder for at vurdere artens status, udbredelse, trækruter og bestandsudvikling.

Før AI benyttede vi erfaringer, felthåndbøger, illustrationer, fotos og lydoptagelser til identifikation af fuglene. Det anslås (U.S. Fish and Wildlife Service), at 1/3 af USA's befolkning er fuglekikkere. Gælder det samme for Danmark? Kneusel mener, at AI fører til større forståelse for naturens skønhed, dybde og sårbarhed. Jeg kan bekymre mig for, om AI gør fuglekikkere til telefonister, men Merlin kan jeg dårligt undvære i felten. Denne bog er dyr, men AI vil ændre vores tilværelse i en grad, vi langtfra har fattet. Vi står foran et paradigmeskift, som den gang Petersons første *Field Guide to the Birds* udkom for snart hundrede år siden.

Hans Harrestrup Andersen